

Azimut

147

Pels cingles de Bertí i de Gallifa

29 itineraris

Ramon Tell i Ferran Zurdo

Col·lecció: Azimut - 147

**PELS CINGLES
DE BERTÍ
I DE GALLIFA**

29 ITINERARIS

RAMON TELL - FERRAN ZURDO

Cossetània
EDICIONS

Manel Galícia i Marcet
MAGAMA

In memoriam

Primera edició: juny del 2016

© del text i de les fotografies: Ramon Tell i Ferran Zurdo

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 - 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-416-3

DL T 406-2016

Índex

Pròleg, per Antoni Pladevall i Font.....	5
La Flor de la Vida de Sant Quirze Safaja.....	9
I. La Flor de la Vida	17
1. Del serrat de la Codina al serrat de Bernils (dibuixant el primer pètal)	18
1.1. Del torrent de l'Espluga al torrent del Bosc	25
2. El camí del nord: de Sant Quirze a Sant Andreu de Castellcir	31
3. El camí del nord-oest: de Sant Quirze a Castellterçol.....	39
4. El pètal del sud-oest: camí de Sant Sadurní de Gallifa.....	47
5. El pètal del sud: de Sant Quirze Safaja a Sant Feliu de Codines.....	54
6. Pel sud-oest de Sant Quirze Safaja: monestir de Sant Miquel del Fai	61
II. Tancant el cercle	67
7. El primer tram: de Sant Feliu de Codines a Castellterçol.....	68
8. El segon tram: de Castellterçol a Sant Quirze Safaja, passant per Bernils	74
9. El tercer tram: de Sant Quirze Safaja a Sant Feliu de Codines, passant per Bernils.....	81
III. Les poblacions de la Flor de la Vida	87
<i>Gallifa</i>	
10. Volta a la Mola de Sant Sadurní de Gallifa.....	88
11. El mirador de l'Arbocera.....	94
12. El mirador de Costa Barrassa.....	99

Castellterçol

- 13. Masies de Castellterçol 103
- 14. El puig Castellar 112
- 15. Les poues de glaç de Castellterçol i Moià 121

Castellcir

- 16. Circular de Castellcir 127
- 17. El castell de Castellcir (la Popa) 133
- 18.1. Circular de Santa Coloma Sasserra 141
- 18.2. El Soler de l'Espina i el Mirambell 147
- 18.3. El llevant de Santa Coloma 152

Sant Feliu de Codines

- 19. Els miradors del Perer i dels Aubanells 159
- 20. Volta als Cingles Vermells 165
- 21. El castell de Montbui 172

Masos i llogarrets

- 22. Camí de la Solella de Can Bernat 181
- 23. La font Fullosa i el turó de l'Antiga.....187
- 24. El Puig d'Olena i les coves de l'Aliguer 195
- 25. El grau de l'Aliguer 201
- 26. El grau de Marçó (Racó de la Font) 207
- 27. La canal Alta.....212
- 28. Caminada del silenci 217
- 29. Del mas Blanc al mirador del Grony 223

Agraïments 229

Bibliografia 231

Abreviatures.....234

Pròleg

No és fàcil escriure un encapçalament d'una manera digna o ajustada per a una obra com aquesta, la qual, tot i pretendre ser només una guia excursionista d'una contrada específica, com és un sector de la Serralada Prelitoral, esdevé un estudi ric i ben elaborat. Els seus autors hi han treballat durant quatre anys i l'han recorregut d'un cap a l'altre; per això és dens i ajustat, i en aquest llibre ens hi sintetitzen el seu resultat. La diversitat de termes pels quals es desenvolupen les seves rutes els feia necessari trobar un punt comú de sortida i per això van escollir la petita població de Sant Quirze Safaja, de la qual fa anys que en sóc rector. I per aquesta causa m'han demanat aquest petit pròleg o presentació.

El començaré, doncs, evocant el municipi. L'inici del segle XXI ha estat molt propici per a Sant Quirze Safaja, perquè l'ha enriquit de molta informació escrita i gràfica. Fins fa poc tot el que un lector erudit podia trobar sobre Sant Quirze eren referències més o menys llargues, mai de més d'unes poques pàgines (o més sovint d'algunes línies), en obres generals sobre el país o la contrada, com diccionaris geogràfics, històries comarcals o curtes relacions en programes o publicacions ocasionals. Sant Quirze era un simple puntet sobre un mapa i encara només sobre mapes sectorials del país o de caràcter turístic.

Ara disposa d'una abundant informació gràcies a tres obres específiques sobre la població i el seu terme: *El recull onomàstic de Sant Quirze Safaja*, d'Enric Garcia-Pey (2007), la meua *Història de Sant Quirze. Un poble de frontera* (2009) i el present llibre, *Pels cingles de Bertí i de Gallifa*, que el presenta com a centre de rutes o excursions en el marc del Pla d'Espais d'Interès Natural repartit entre els municipis de Sant Quirze i de part dels de Riells i de Gallifa.

Sota la meua òptica d'historiador, Sant Quirze era, tradicionalment, un indret on acabava el comtat de Barcelona i s'iniciava el d'Osona, que feia de partió entre els bisbats de Barcelona i de Vic i entre els gran termes feudals de Centelles i de Montbui, mentre que per als autors d'aquest llibre és el centre d'un

seguit d'excursions o itineraris que, des de davant de la porta de l'església, com d'un botó de roda o, millor dit, com a corol·la d'una flor, es bada en totes direccions.

Potser algú no vegi la relació entre una flor, en el nostre cas la Flor de la Vida, i Sant Quirze Safaja, però els autors d'aquest llibre raonen i desgranen àmpliament en la introducció de l'obra la seva significació, una manera d'enfocar que, sense les seves explicacions, podria passar desapercibuda, podria semblar una simple llicència literària o poètica. La Flor de la Vida és la clàssica flor de sis pètals que, sortint del botó central, s'estenen tot formant un cercle molt més ampli si unim amb un cercle la punta de les seves fulles. Aquesta flor que per a molts és un simple ornament, té en altres indrets o cultures un caràcter críptic o mític i es representa sola o bé molt repetida tot configurant una figura o una gran bola que simbolitza el cosmos que envolta el centre de vida o la divinitat que és al seu nucli.

A les nostres latituds la trobem reproduïda en molts llocs, com bé observen els autors en l'erudita presentació del llibre. La més antiga i millor conservada representació, com recorden també ells, es troba al capitell 66 del claustre de l'Estany, que es pot datar del segle XIII, on els pètals de les flors formen un teixit o engraelat descrit com a laberíntic per la cara triangular del capitell. Més simple i recent, ja que data de 1627, és la flor esculpida sobre el fris de la porta de l'església de Sant Quirze Safaja, i que es reproduïx al mig del remat triangulat amb què culmina la portada; aquesta, però, és una flor de vuit fulles.

Seguint el simbolisme de la flor, els autors divideixen els seus recorreguts o excursions en sis rutes vers Castellcir, Castellterçol, Sant Sadurní de Gallifa, Sant Feliu de Codines i Sant Miquel del Fai. Aquestes i altres rutes que recull el llibre són descrites amb tot detall de temps, distància, desnivell, coordenades de situació i tota la informació necessària, la qual cosa converteix el llibre en una perfecta guia excursionista d'uns indrets no massa allunyats de les grans aglomeracions de Barcelona i la seva àrea metropolitana. Aquesta proximitat, una trentena de quilòmetres de la majoria de grans centres de la conurbació barcelonina, podria fer pensar en un territori fressat i poc o molt sorollós, i això desanimar els que cerquen pau i tranquil·litat. Però, ben al contrari, és un indret de calma i repòs que atreu molta gent que hi té una segona residència. Són paratges degudament comunicats que faciliten l'aproximació però que estan suficientment separats dels grans eixos que faciliten la massificació i la destrucció del paisatge.

Tot el sector aquí descrit amb detall no és ni de bon tros homogeni, sinó trencat i variat, circumstància que li proporciona una gran diversitat de valls, carenades i cingleres que donen atractiu al paisatge i ofereixen sorpreses agradables als visi-

tants i, sobretot, als excursionistes. No és un territori molt ric en aigua, però l'alta vall del Tenes i els rierols i torrents que hi conflueixen regalen als excursionistes boniques raconades o petits oasis amb alguna font encara no contaminada. Ben diferent és el llarg sector de Bertí, delimitat en part per la cinglerada que l'ha fet famós, sense gairebé cap habitant, abans ple de masies ara moltes en ruïnes, escàs d'aigua, amb una altitud propera als 900 metres i que ofrena sorpreses com la vella parròquia de Sant Pere, el casal del Clascar o alguns masos que encara mantenen viu el record d'un passat millor.

Sant Quirze i Castellsir són municipis que ronden els 650 habitants, però que els darrers anys han experimentat un creixement de segones residències en zones urbanitzades; el capteniment dels seus edils ha d'incidir en el manteniment del seu caire de poblacions jardí per preservar el caràcter tradicional de petits nuclis rurals. D'altra banda, Sant Feliu de Codines i Castellterçol, viles marginals del sector aquí estudiat, són lloc de parada i aprovisionament per als visitants, ja que es troben al llarg de la carretera comarcal de Mollet a Moià.

L'obra que teniu a les mans inclou també la muntanya encinglerada de Sant Sadurní de Gallifa, anomenada d'aquesta manera perquè està coronada per una bonica capella romànica dedicada a aquest sant. La seva silueta es destaca en l'horitzó ponentí de Sant Quirze i de Sant Feliu, i m'han contat gent d'aquesta població que Antoni Gaudí, que havia passat temporades a Sant Feliu de Codines, s'hi va inspirar a l'hora de dissenyar la Pedrera o Casa Milà de Barcelona. Deixo a la bona fe dels lectors l'acceptació o no d'aquesta dita, però ens dóna una idea de l'estructura atractiu i encinglerada de la muntanya. Deixem, per tant, Gallifa, car per parlar-ne caldria evocar també les dues importants esglésies romàniques: la parroquial de Sant Pere i Sant Feliu i la de Santa Maria del Castell, indret ben cuidat gràcies a l'obra del seu conegut rector, Mn. Josep Dalmau.

I, per fi, no podem oblidar la petita meravella natural i artística de Sant Miquel del Fai, amb més de mil anys d'història, amb un petit espai natural protegit al seu entorn, que té tota la part alta de municipi de Sant Quirze Safaja, el límit del qual passa per sobre mateix de la balma que cobricela la seva església. Esperem que el nou propietari, la Diputació de Barcelona, mantingui i augmenti els serveis i la cura del lloc.

Amb aquest simple record dels indrets que els autors del llibre desgranen en les seves sucoses planes, cloem aquesta senzilla presentació felicitant aquests bons amics i esperant que frueïu amb la seva lectura i us animeu a trepitjar aquestes boniques contrades.

Antoni Pladevall i Font

La flor de vuit pètals esculpida a la portalada de l'església de Sant Quirze Safaja

La Flor de la Vida de Sant Quirze Safaja

1. El perquè d'un nom. Una història diferent

Posar un títol no era fàcil. Sovint passa que coneixem molt bé el que es troba lluny i, contràriament, desconeixem allò que tenim més a prop. Aquest ha estat el cas dels cingles de Bertí i de Gallifa. Conscients que calia dividir el conjunt en dues parts, i que aquest llibre tractaria la banda occidental, una de les qüestions cabdals que ens amoïnava era trobar un eix que fes de pont d'unió de l'espai esmentat, que ens facilités un coneixement generós i profund del poblament humà de la zona.

La il·lusió, les ganes de caminar i un mapa dels cingles de Bertí i de Gallifa d'una edició vella, publicat per Alpina, foren les primeres eines. Però ens faltava quelcom més. Ens preguntàvem per què no existia un llibre acurat i complet de tot aquell espai. Ara comencem a intuir les raons d'aquell fet. Un espai PEIN fragmentat, protegit però alhora majoritàriament de titularitat privada, no sempre ajuda a protegir determinades zones. Per la desídia d'uns i d'altres, sovint els excursionistes no som ben rebuts; a voltes, els nou-rics compren i tallen els camins històrics o de pas. Es tracta de la modernitat, el mal anomenat progrés, que ha provocat i provoca la pèrdua de molts valors lligats al medi natural que fa que molts accedeixin a aquest espai amb poca o nul·la sensibilitat. Com el cas de les motos, que, com una plaga de llagosta, manta vegades hem vist com degraden el medi natural.

Malauradament, la nostra història més contemporània, aquí i arreu del món, ha oblidat els eixos fonamentals de la Vida, capficats en la possessió, en el domini del territori, sense pensar que, en realitat, només som estadants en un planeta que hauria de ser la casa de tots. L'esclavitud que ha imposat el sistema capitalista fa aigües per totes bandes. Guerres cruels i injustes, una forta crisi econòmica que fa que els rics siguin cada cop més rics i els pobres cada cop més pobres, amb un poder mundial a l'ombra que ho arrabassa tot, que vol imposar un ideari únic. De retruc, les grans institucions civils, militars i religioses locals i nacionals també s'han substituït al no prendre partit

clarament a favor d'una ètica universal, justa i necessària. No obstant això, de les cendres està sorgint una nova humanitat: els pobles es revolten reclamant els seus drets, veus singulars ens recorden que no som només un cos, una matèria. Una nova consciència reclama Dignitat, Veritat i Humanitat. Aquesta visió és la que, en l'actualitat, s'està imposant. La llarga agonia del sistema actual basat en la dualitat té els dies comptats. L'adoració del Déu Calderilla toca fons i aquí i allà sorgeixen veus noves, nous i alhora antics coneixements que reafirmen la transcendència de l'ésser humà.

Una d'aquestes veus és Drumvalo Melquizedec. D'ell sorgeix la idea de la Flor de la Vida, entre d'altres qüestions cabdals per començar a entendre qui som, d'on venim i on anem. Una segona veu és la de Zecharia Sitchin, mort el 2010, als noranta anys. Ell, al seu torn, ens situa en els nostres orígens, emparentats amb una civilització que va aterrar aquí al planeta Terra. Aquesta idea, sostinguda els darrers anys pel fenomen conegut com a *crop's circles*, som molts els qui la compartim. I una tercera veu és la de Masaru Emoto, que obre les portes infinites del poder de la ment. Ens ve a dir que som cocreadors, som una ment que crea, que transforma la matèria. D'aquí l'enorme importància del control de la ment, tant en l'àmbit individual com col·lectiu. Aquella necessitat de saber va originar, per exemple, que el llibre *El codi Da Vinci*, de Dan Brown, hagi estat un *bestseller*, tant a Catalunya com a la resta del món, o bé que a Glastonbury s'apleguessin més de vint mil persones, l'any 2012, en un suposat encontre amb extraterrestres.

Retornant al tema central de trobar un eix unitari, la casualitat o la Providència féu que la flor de vuit pètals de la porta de l'església de Sant Quirze Safaja ens fes adonar que aquell poblet era el centre d'una imaginària flor de sis pètals. I que en cada pètal s'hi ubiquen uns llocs concrets: a l'extrem del pètal del nord-est hi ha el gran mas de Bernils; Castellcir, al nord; Castellterçol, al nord-oest; Sant Sadurní de Gallifa, al sud-oest; Sant Feliu de Codines, al sud; i Sant Miquel del Fai, un xic desplaçat, al sud-est. El lligam era clar: faríem des de Sant Quirze Safaja les sis sortides de forma circular com si, tot caminant, poguéssim "dibuixar" la Flor de la Vida.

D'altra banda, aquella flor de vuit pètals no era única. Ja l'havíem vist a la porta de l'església de Sant Miquel de Fondespata, al Matarranya. La sorpresa inicial que suposava entrar en el coneixement de la Flor de la Vida va ser constatar, al llarg de les sortides, que, d'una manera callada, gravades a les pedres de portes i finestres, l'esquema fonamental s'anava fent una realitat. Aquella flor apareix gravada a la casa núm. 10 del carrer Sagrera a Sant Feliu de Codines; al mas Talladella de Castellcir, i als masos de Brugueroles, Salabert i Revitllat de Castellterçol.

La mateixa flor també apareix al cementiri medieval de Fondespata, en una estela. Més pròxim a casa nostra, apareix al teiginat de l'església de Sant Miquel de Montblanc o al creuer de fusta del comunidor d'Aiguafreda de Dalt. A casa nostra encara, el simbolisme de la Flor de la Vida el tenim al capitell 66 del monestir de Santa Maria de l'Estany, que, històricament, beu de la Dualitat, ja que, nascuda per irradiar espiritualitat, va acabar sent un poderosíssim senyoriu feudal, que per mitjà de les donacions o dotacions va fer el joc als poderosos i va acceptar diners a canvi de pregàries per les ànimes difuntes, amb la qual cosa perdia les arrels cristianes més genuïnes. Més enllà, el mateix Leonardo da Vinci també la va dibuixar, i la flor completa, amb tots els dinou cercles entrelaçats, apareix a la piràmide d'Abydos, a Egipte.

Amb la idea clara, doncs, de com havien de ser les excursions, el gener de 2011 vam iniciar l'aventura de trescar i gaudir tot seguint l'esquema geomètric fixat. El desconeixement del terreny era pràcticament total. Per sort, la Providència era amb nosaltres i, des de Can Menut, ens va arribar la coneixença d'un personatge clau en la història dels cingles de Bertí i de Gallifa: Antoni Pladevall i Font. Un home d'Església i ensems historiador, que, gràcies a la seva aportació, ens va permetre situar-nos en l'espai històric que estàvem trepitjant. No era l'únic: el pare Andreu de Palma de Mallorca, l'any 1942, havia publicat un llibre sobre Sant Feliu de Codines, i el pare Fortià Solà i Moreta un altre sobre Aiguafreda, el 1932. Sense oblidar-nos de mossèn Dalmau, nascut a Can Bon Home, a Sant Llorenç Savall, l'ànima de Gallifa i lluitador incansable per recuperar les arrels cristianes més profundes i autèntiques del poble de Catalunya.

Tots ells en són una petita mostra. Gràcies a ells el panorama de tants monestirs, capelles, castells, feus, aous, masos, masets i baronies s'il·lumina. Gràcies a ells ens assabentàrem de la raó d'uns noms, d'uns lligams que des de l'edat mitjana arriben fins a l'actualitat en una voràgina de fets que al llarg del temps ho trastoquen tot. Els grans "mansos" (masos) que es fan i es desfan, les lluites dels grans comtats i baronies per fer valdre el dret legal per mantenir o ampliar béns i possessions. Són homes de l'Església de base, compromesos amb el poble i amb la Veritat. Globalment, però, en un estadi superior, els conflictes derivats per mantenir l'*statu quo* dels més poderosos davant de la dissidència, dels qui no combreguen amb la ideologia dominant, són més flagrants i cruents. D'aquí que el braç armat civil i militar, de bracet amb la poderosa Inquisició, hagués de fer front a bandolers, bruixes i bruixots, principalment durant els segles XVI i XVII. Sense parlar de les tan maleïdes guerres que tant de mal han fet, sobretot als més innocents, als més desvalguts. Esmentem l'última, la Guerra Civil Espanyola, les con-

seqüències de la qual arriben fins als nostres dies. És obvi que, quan el dret legal no es posa d'acord amb el dret moral, arriba el caos, la barbàrie. Al llarg d'alguns dels itineraris, sobretot en els dels cingles de Bertí i de Gallifa, es citaran alguns fets relacionats amb la memòria històrica d'aquella guerra on es posarà de manifest aquella barbàrie. Per desgràcia, la dualitat sempre s'ha decantat a favor del poder, que sovint, de forma conscient o inconscient, ha obligat la resta d'éssers humans a participar de les seves pròpies contradiccions. I, com diu la dita, “dos no es barallen, si un no vol”: només el savi, la persona conscient pot defugir les contradiccions derivades. El qui realment sap i té el coneixement pot fer front i anar més enllà de la Dualitat. Com deia Frances Yates, sempre ha existit una minoria il·lustrada, una “filosofia hermètica” que s'ha anat transmetent de pares a fills, gairebé *sotto voce*. La idea del llibre està en relació a aquest tipus de pensament esotèric. Pensament que sovint era plasmat a la pedra en forma de simbolismes. El cristianisme primitiu beu d'aquesta font ja que entén l'espiritualitat transcendent no tant com un ideari sinó de manera més intuïtiva, més relacionada amb la geometria. En l'actualitat el tema pren enorme volada: es parla molt de geometria sagrada, de mandales —els *crop's circles* en són una prova. Es diu que si “Déu és un geòmetre”. És obvi que tot tendeix a una globalitat, a una Unitat i que les idees religioses de totes les religions hi conflueixen. Ben segur que d'aquesta unitat sorgirà la “Ciutat de Déu”, que defuig qualsevol ideari o doctrina per una raó simple. Perquè cada ideari és dualista i no serveix per explicar-nos, per fer la comprensió que tenim els uns dels altres, del misteri de la Vida, etc. Si és conegut de tots que darrere dels constructors de les grans catedrals hi havia un gran coneixement de les matemàtiques i alhora de la geometria, també molts dels mestres d'obra de masos, ermites i esglésies participaven d'aquest coneixement. Un cas clar és el simbolisme de la dovella de la porta d'entrada de la Talladella, a Castellcir. Una creu sostinguda per un hexàgon on s'inscriu l'esquema bàsic de la Flor de la Vida.

Volem deixar clar que estem parlant de l'esquema bàsic de la Flor de la Vida, ja que aquesta en realitat està formada per 19 cercles entrelaçats amb la flor de sis pètals. Fem esment també que el llibre té tres apartats i que el primer, compost de set itineraris, correspon a la flor de sis pètals; el segon, de tres rutes, tipus travessa, equival al fet d'encerclar la flor; i la resta són itineraris relacionats amb el coneixement de l'entorn de les poblacions dels pètals: Castellcir, Castellterçol, Gallifa i Sant Feliu de Codines. El fet que Bernils fos un nucli aïllat i de difícil accés amb vehicle —sobretot per la gran quantitats de polseguera si s'hi arriba amb cotxe— va motivar que els itineraris relacionats amb Bernils quedessin desplaçats a llocs de

A la llinda del mas de la Talladella s'hi representa la Flor de la Vida

fàcil accés motoritzat, com són Can Sants, Ca l'Aliguer i el mas Blanc, situats al peu de la carretera C-1413 que arriba a Centelles i que neix al revolt de la C-59, al costat del Club de Golf Can Bosc. Cal recordar també que tots els itineraris són circulars, exceptuant els del segon bloc.

2. El medi físic de la Flor de la Vida de Sant Quirze Safaja

Diguem-ho clar: la zona és una autèntica muntanya on la majoria de la població es concentra a les zones més planes on se situen Castellterçol i Castellcir, i no tant Sant Feliu de Codines, on el terreny és molt trencat i la burgesia barcelonina va bastir-hi, a principis del segle XX, la seva residència d'estiueig amb el treball immens de construir al damunt de les famoses codines. En aquesta part, el nom de cingles de Gallifa té tot el seu sentit, juntament amb la part oriental de Sant Feliu de Codines, que, a la dreta de la carretera de Moià, es va encinglerant tant per sobre la carretera que mena a Sant Miquel del Fai amb els espectaculars cingles del Perer, amb les majors altures, com per sota, on el treball de generacions bastia les feixes per conrear-hi el triplet mediterrani de vinya, olivera i ametlla, amb els cingles vermells que s'obren a la vall del Fai, amb roques tan característiques com l'Elefant o el Cagarro del Diable. El camí

més curt per accedir al centre de la Flor de la Vida, a Sant Quirze Safaja, és per la C-59 que creua la vila de Sant Feliu de Codines en direcció a Moià. Faríem molt més tomb si hi anéssim per la carretera C-1413 que surt de Centelles.

Estratègicament, resten aquí i allà els grans masos històrics que han pervingut fins a l'actualitat: Sobregrau, Can Déu del Veïnat, Bernils, el Perer, el Flaquer, el Maset, el Villar, Solanes, el Prat de Dalt, l'Oller, Brugueroles, el Fabregar, el Serrà... Més nombrosos han estat els masos més humils que han desaparegut o dels quals solament en queden les seves restes —Maningles, Vilacís, la Tuna, l'Escanyolic...

Deixant de banda les dues altures cimeres de la part occidental, com són Sant Sadurní de Gallifa (941 m) i el serrat de les Pedres (951 m), els cingles de Bertí, amb el puig Castellar (1.015 m) com a punt cimbal, són els que, amb les espectaculars vistes obertes a la vall del Congost i al Montseny, assoleixen les altituds més pregones. Sense treure mèrit a la resta, que, sense assolir grans altures, són punts destacats del territori, com el puig Castellar (833 m), al sud de Castellterçol, amb les restes d'un poblat ibèric; el puig d'Olena (812 m); el turó de l'Antiga (859 m); el puig Fred (934 m) o el puig Descalç (848 m).

Paisatge esplèndid el dels cingles de Bertí i de Gallifa, que en un conjunt de serrats i carenes es van obrint, en totes direccions, travessats per un seguit de torrents i rieres. A l'extrem oposat, malauradament, també s'ha de dir que, en l'actualitat, l'escalfament global i, de retruc, la sequera dels darrers anys ha fet que moltes fonts hagin desaparegut engolides per la civilització o per la vegetació, que la majoria de torrents estiguin secs bona part de l'any i que l'únic riu, el Tenes, esdevingui una claveguera a cel obert... Panorama decebedor, el de l'aigua, que ens reflecteix a nosaltres mateixos. Hem perdut el nord? Com deia Antoni Pladevall quan va visitar la zona de la Tosca de Moià a l'estiu: "Sento vergonya...". Amb tot, sempre hi ha l'esperança de prendre consciència i rectificar. Hem fet bé els deures? En aquest sentit, una mirada al treball dels nostres avantpassats ens pot donar la clau d'un canvi de mentalitat i prendre consciència que no tot s'acaba "estirant la cadena". El curs del riu Tenes i del torrent de Fontscalents, entre d'altres, són uns autèntics museus a cel obert, allí resten els famosos pous o poues de gel, que, juntament amb els molins, eren un dels pilars vertebradors de l'economia de la zona i fins fa poc encara complien la seva funció.

Un altre element cabdal de riquesa i de treball era el conreu de la vinya que té en el segle XVIII el moment més àlgid. Tant era així que el paisatge dels cingles era molt diferent del d'ara. S'aprofitava tot el que es podia, les feixes arribaven a tocar dels cingles per poder conrear el màxim de terreny, malgrat les

dificultats que suposava poder accedir-hi. I els mateixos graus i grauets complien a la perfecció la funció d'accessibilitat i de desplaçament entre les zones conreades, i de desplaçament entre masos i de nuclis habitats més grans. El que avui són àmplies terrasses afeixades, amb bosc, antigament eren feixes on es conreava la vinya. En la toponímia, els noms de lloc són il·lustratius i, sobretot, les parets de pedra, que en són la prova fefaent. Només per posar uns exemples: les Vinyes Velles, sota del pla de la Melca; el serrat de les Vinyes, al sud-oest del mas Pregona, o la Vinyota, al sud del mas Soler de Bertí. Tota la façana sud dels cingles era terreny idoni, sec i amb moltes hores d'insolació. Però amb l'arribada de la fil·loxera el panorama va canviar; els petits agricultors, els jornalers i les seves famílies es van veure obligats a emigrar. Progressivament, el camp es va despoblar i les indústries anaren absorbint bona part d'aquella mà d'obra.

Ben segur que, a la fi, descobrireu que ben a prop existeix un EIN (Espai Interès Natural) que cal preservar per a les futures generacions, una mena de germaneta Ventafocs —envoltada de dues germanes grans, més afavorides, que tenen nom de Parc Natural (PNAT): Sant Llorenç del Munt i el Montseny— que malda per ser ella també un altre parc natural. Fer-ho així serà un bell homenatge a totes les generacions que han deixat la seva petja al llarg de la història de tot l'espai dels cingles de Bertí i de Gallifa.

3. Uns mots introductoris

D'entrada volem dir que ha estat un goig la descoberta de la zona centrada en la Flor de la Vida i que, fruit del nostre treball, tant de bo que, en un futur no massa llunyà, en comptes de parlar d'una zona PEIN poguéssim parlar d'un Parc Natural. I pensant en la tasca de vosaltres, lectors, volem convidar-vos a participar i gaudir tot caminant d'aquests itineraris que ben segur que no us decebran. Us volem fer avinent que, en molts dels itineraris, es trepitgen propietats privades, i que ho hem de fer de manera discreta i educada. Ja veureu que no sempre us rebrà aquell preuat silenci que tot ho amolla, ho amanseix, sinó que, contràriament, seran els lladrucs d'uns gossos, fermats o no, els que us faran estar alerta. No patiu, mantingueu la calma i continueu el vostre camí. I si, en darrer terme, topeu amb el propietari, demaneu perdó i mostreu-vos humils mostrant les més bones intencions.

Bones caminades!

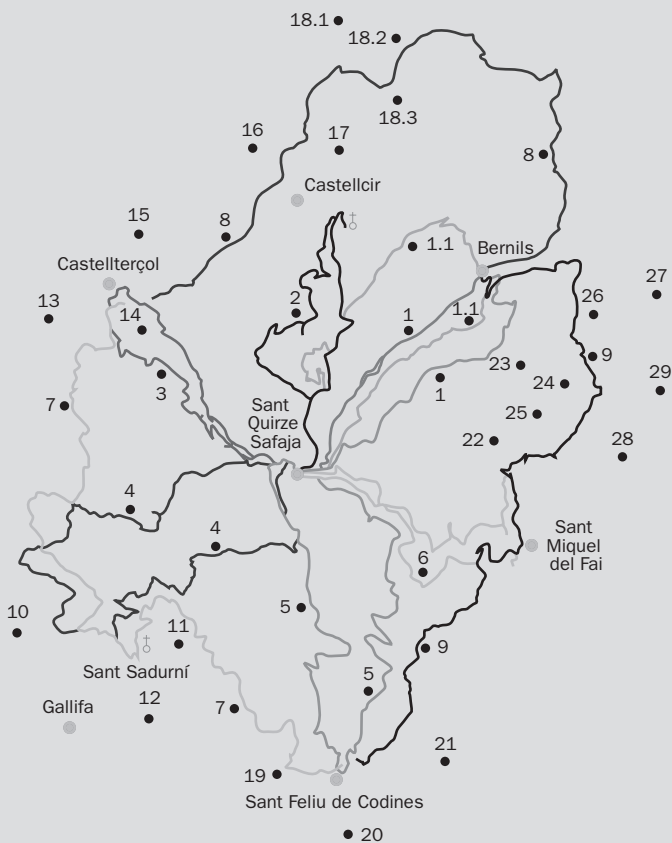
Els autors

SITUACIÓ DELS ITINERARIS

I. La Flor de la Vida

Itineraris 1 a 6.

Al mapa apareixen marcats els recorreguts dels pètals de la flor.

II. Tancant el cercle

Itineraris 7 a 9.

En el mapa apareixen marcats els recorreguts que fan el tomb circular d'enllaç.

III. Les poblacions de la Flor de la Vida

Itineraris 10 a 29 (corresponents als pobles de Gallifa, Castellterçol, Castellcir i Sant Feliu de Codines i als masos i llogarrets de la zona).

Apareixen situats al mapa, però sense el dibuix del traç.

La Flor de la Vida

Els sis pètals que conformen l'esquema bàsic de la Flor de la Vida esdeven set itineraris de diferent grau de dificultat que convé preparar bé. Encara que es poden fer en qualsevol època de l'any, recomanem aquests recorreguts per als dies llargs de primavera, sobretot els tres de migjorn, el de Gallifa, el de Sant Feliu de Codines i el de Sant Miquel del Fai, que són els més llargs, els que tenen més desnivell i els que presenten un major grau de dificultat. Localitzar les poues, els pous i les fonts pot ser, en algun cas, una tasca difícil; per aquest motiu, ens serà molt útil portar un GPS amb els *waypoints* carregats.

El pètal de Bernils, el del nord-est i el primer d'aquest apartat, l'hem dividit en dos per una raó òbvia: la visita de la fageda del torrent de l'Espluga s'ho mereixia, i ara més que mai, atès que el gran faig del poble —al qual es refereix el topònim Safaja— ja és història, és mort.

Gaudiu de cada caminada.

**Del serrat de la Codina al serrat de Bernils
(dibuixant el primer pètal)**

Aquest itinerari, que pretén “dibuixar”, caminant, el pètal del nord-est de l'esquema bàsic de la Flor de la Vida de Sant Quirze Safaja, és especialment significatiu perquè permet descobrir la màgia d'un poble fronterer que amaga dues obres mestres. Una és la balma de l'Esplugu, una meravella natural que, per acció i gràcia de l'aigua, ha creat un racó idíl·lic on des de temps immemorials l'ésser humà hi va fer estada. I l'altra és la creació d'una obra poètica de primera magnitud de la mà de Màrius Torres.

És ben curiosa la trajectòria vital del jove metge lleidatà que, al llarg de sis anys, els darrers sis de la seva existència, va bastir una obra poètica cabdal dins de la poesia catalana de postguerra. Ell n'és tot un símbol, una gran lliçó històrica i alhora individual. Ell fou un precursor; sempre s'ha dit que els grans poetes són també profetes. La desfeta “física” de Màrius Torres, la seva malaltia i mort anunciada és, al mateix temps, la mort i desfeta de Catalunya. Però només en aparença, perquè de les cendres, de les formes aparents de la matèria sempre sorgeix el Fènix, l'ànima immortal, l'ocell símbol de la immortalitat. I Sant Quirze Safaja representa aquest centre, és la flor de vuit pètals, vida i mort, est i oest, però també és, per sobre de tot, la Flor de la Vida, la flor de sis pètals que va més enllà de la dualitat, més enllà de qualsevol forma, creença i doctrina. I Màrius Torres en fou un adalid preclar. No és casualitat, doncs, que el sanatori del Puig d'Olena, on el poeta va romandre-hi sis anys, estigui situat aproximadament a l'est del poble de Sant Quirze. I tampoc no és casualitat que la forma geomètrica de l'aigua, element cabdal de tota Vida, quan és l'aigua pura d'un rierol tingui la forma d'una flor de sis pètals.

D'aquí la importància que té prendre consciència del paper de l'ésser humà en l'existència per adonar-se dels efectes negatius que certes accions i formes de pensament tenen sobre el nostre entorn. D'aquí que, quan tresqueu per aquests paratges, sigueu curiosos amb tota forma de pensar i actuar. No deixeu res que pugui delatar el vostre pas: les deixalles, a la motxilla i cap a casa; demaneu perdó, si us perdeu i el propietari us crida l'atenció si us troba fora dels camins de pas. I si teniu temps llegiu la poesia de Màrius Torres; malgrat que va morir al sanatori del Puig d'Olena quan tenia només 32 anys, els seus versos us transportaran més enllà de la ment lògica, de la realitat material.

Dades tècniques

- **Recorregut:** Sant Quirze Safaja – carretera BV-1341 – carrer Major – església – mirador de la Campana – Can Menut – serrat de la Codina – la Codina – collet del Marsó – Bernils – ermita del Roser – serra de Barnils – masos Serracarbassa i Serratacó – mas de la Corona – runes de Can Riera – teuleria de Can Riera – Can Menut – baixador de la balma de l'Espluga – balma de l'Espluga – Can Menut – església – carrer Major – BV-1341.
- **Distància:** 13 km.
- **Temps emprat:** 4 h 22'. A aquest temps hi haurem d'afegir els 22 minuts per anar a veure la font de la Creueta i el roure monumental.

- **Dificultat:** Fàcil.
- **Ascens acumulat:** 328 m.

Descripció de l'itinerari

0 h. Aparcament. Deixem el cotxe aparcant al costat de la carretera BV-1341, davant de l'Ajuntament de Sant Quirze Safaja, antic Hotel Banús, anomenat així pel cognom del seu propietari, Ramon Banús i Español. Als baixos de l'edifici hi ha un parvulari. Comencem a pujar, vers llevant, per unes escales. Passem pel carrer Major, en direcció a l'església. Sobre una casa, veiem el rètol metàl·lic de "Tabacalera", que indica un antic estanc o venda de tabac.

12'. Església parroquial de Sant Quirze. D'origen romànic, el que més destaca és el campanar, obra d'un mestre de cases d'origen francès, Joan Bonefacia, que vivia a Castellterçol. L'obra va durar tres anys, del 1670 al 1673 (Pladevall, HSQS). La dovella de la porta d'entrada du la data de 1832. Si es troba oberta, es pot accedir a un pati interior, a cel obert, on unes escales de pedra permeten entrar a l'església. A redós de l'església, tocant a l'absis, hi ha el petit cementiri de Sant Quirze i una pedra commemorativa que recorda la figura del poeta Màrius Torres, que hi està enterrat.

16'. Mirador de la Campana, enfront de l'antic mas Menut. Àmplia vista sobre la vall del Tenes, amb el mas Torrents, al costat de la carretera, vers migjorn. Pocs metres més enllà, del camí-pista, a la dreta, surt el baixador per anar a visitar la balma de l'Esplugu. Anem recte per pista de terra.

30'. Torrent d'Esplugu. Per la dreta, i a prop del torrent, es veu el saltant d'aigua on, a sota, es troba la balma de l'Esplugu. Travessem el torrent de l'Esplugu. Anem recte per pista en direcció sud.

35'. Corriol. Deixem la pista i l'agafem, a la nostra esquerra. Pugem per dins del bosc. Bifurcació. Anem a la dreta i tot seguit a l'esquerra. Camí ben definit, d'obaga. Creuem un alzinar, sempre de pujada. És una drecera que s'enfila vers el serrat de la Codina. Tram de roca i solella.

45'. Pista. La seguim a l'esquerra.

50'. Anem pel serrat de la Codina. Per la dreta tenim el torrent de la Rovireta i per l'esquerra, més lluny, el torrent de l'Esplugu. Fites de terme de finca, amb una T. Gran i allargassat camp de conreu, a l'esquerra. A terra, roquissalles. Vista àmplia: al nord-oest es distingeix el turó de Rosanes, a prop de Castellterçol. A la dreta, el puig d'Olena. Significativa pedra dreta, a mà dreta, amb una orquídia (abril de 2014).

- 1 h 2'.** La Codina. Àmplia planada a la carena, pelada i rocallosa, amb fines pedres. No hi ha gens de vegetació. Per la dreta, vers migjorn, veiem el gran edifici de l'antic sanatori, al peu del puig d'Olena. Som a la serra de la Collada.
- 1 h 8'.** Bifurcació. Seguim per l'esquerra, en pujada. Tenim un camp a l'esquerra i bosc a la dreta. Intuïm a la dreta, enso-
tat, el torrent de la Collada.
- 1 h 18'.** Corriolet poc definit a la dreta, que baixa a Ca l'Escopeter (763 m, 431442 – 4621405) i a Can Ferra (762 m, 431385 – 4621268). El deixem. Collet de l'Escopeter.
- 1 h 24'.** Nova bifurcació. Creuem el recorregut de la travessa Matagalls-Montserrat i, poc després, el retrobem i el seguim.
- 1 h 34'.** Runes de la Collada, antic mas. Són a tocar el camí i a la dreta.
- 1 h 37'.** Trencall de pistes. Som a la carena. Agafem la de l'es-
querra vers tramuntana.
- 1 h 46'.** Coll. Seguim per la pista planera o lleugerament en pujada. La pista gira a la dreta i, just en el punt on l'altura real és de 840 m d'altitud, a la dreta es troba el baixador per anar a les coves de l'Aliguer (que reben el nom de Grau Port al mapa de Bertí).
- 1 h 58'.** Coll de Marsó. Seguim recte.
- 2 h 1'.** Deixem el camí de la travessa Matagalls-Montserrat a la dreta i baixem fort vers ponent. Bifurcació, on seguim a la dreta, per antiga pista, a les envistes del mas de Bernils.
- 2 h 14'.** Arribem de nou a la pista principal. La seguim a la dreta, en pujada, tot travessant el torrent d'Esplugues. En un

Mas de Bernils

